

De kritieke melkprijs daalde sinds 2014 met 6 euro per 100 kg melk. Onder druk van lage melkprijzen wisten veel bedrijven fors te snijden in de kosten. Met een hogere melkprijs is de verleiding groot om dat geld weer uit te geven. Is het mogelijk om die trend van 'kostprijs volgt opbrengstprijis' te doorbreken? En komen DOC-bedrijven door een extra lage melkprijs sterker uit de crisis?

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

Melkveehouder zet in de kosten, **maar**

Een doorsnee melkveebedrijf realiseerde in 2016 een financieel tekort van 14.000 euro. De kritieke melkprijs kwam uit op 32,72 euro per 100 kilo melk, terwijl de werkelijk ontvangen melkprijs uiteindelijk bleef steken op 31,06 euro per 100 kilo melk. De kritieke melkprijs is de prijs waarbij veehouders aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen, inclusief aflossingen, vervangingsinvesteringen en privé-uitgaven. De cijfers komen uit de jaarlijkse rapportage Cijfers die Spreken, van Alfa Accountants en Adviseurs.

Een tekort is voor elke ondernemer vervelend, maar er klinken ook geluiden dat het leed achteraf gezien wel meevalt; de melkprijs herstelde in de tweede helft van het jaar fors en een tekort van 1,5 cent per kilo melk valt normaal gesproken in te calculeren. 'Gemiddeld genomen is dat waar, maar er zijn tussen

bedrijven wel veel verschillen', reageert Jan Kappers, adviseur bij Alfa. 'Op de eerste plaats zit er al 5 cent verschil tussen de melkprijzen die melkafnemers uitbetalen. Nog eens 5 cent per kilo melk valt er te winnen door het bedrijf slim te organiseren. Een verschil van 10 cent tussen twee vergelijkbare melkveebedrijven is dus niet ondenkbaar.'

Uitgaven dalen 8 euro per 100 kg melk

In Cijfers die Spreken maakt Alfa een analyse van de kritieke melkprijs. Het valt op dat het kengetal sinds 2014 met 6 euro per 100 kilo melk is gedaald (zie figuur 1 op pagina 8). In werkelijkheid daalden de uitgaven zelfs met ruim 8 euro per 100 kilo melk. Omdat de overige opbrengsten en opbrengsten uit omzet en aanwas samen 2 euro daalden, is de nettodaling van de kritieke melkprijs uitgekomen op

met succes mes de rek is eruit

6 euro. Een lagere rente en lagere grondstofprijzen voor kracht- en ruwvoer waren meevallers die melkveehouders 'cadeau' kregen vanuit de markt. Ook de weggevallen kosten voor leasemelk (1,76 euro) waren snel verdiend. Interessanter is de vraag welk deel van de kostprijzdaling te danken valt aan sterk ondernemerschap. Volgens Kappers is grofweg een derde deel van de dalende kostprijs te danken aan prijseffecten, de rest hing samen met keuzes in de bedrijfsvoering. De productie per koe steeg vorig jaar bijvoorbeeld met 300 kilo melk naar 8500 kilo per jaar. Deze liters verdunnen de (vaste) kosten over een grotere melkplas. Vervangingsinvesteringen en onderhoud werden waar mogelijk uitgesteld. Er werd meer werk zelf opgepakt en minder uitbesteed aan de loonwerker. Als de loonwerker toch werd ingeschakeld, ging dat zakelijker, met prijsafspraken. Veehouders be-

spaarden ook op graslandvernieuwing en andere teeltkosten; kosten voor zaaizaad daalden bijvoorbeeld 0,13 euro en de totale teeltkosten daalden met een halve euro per 100 kilo melk. Ten slotte onttrok de gemiddelde veehouder ook privé minder aan het bedrijf: een besparing van 4000 euro.

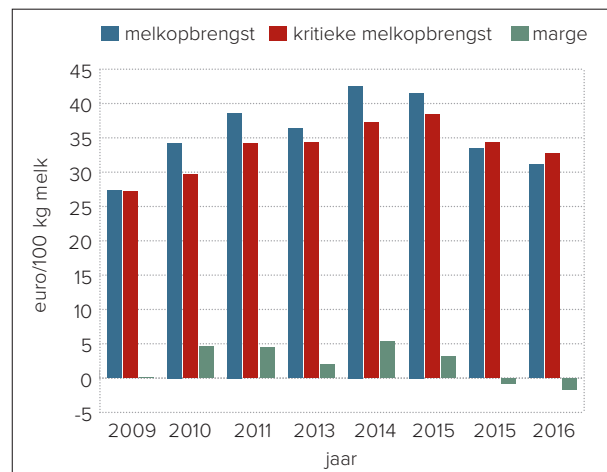
Rationeel beslissen

De samenhang tussen melkprijs en kritieke melkprijs in figuur 1 is onmiskenbaar; in goede jaren is het nu eenmaal verleidelijk om de centen uit te geven. Maar stel nu dat het lukt om dat lage kostenniveau vast te houden, om die trend te doorbreken. Dan is een veehouder toch spekkoper als de melkprijs stijgt? Jelle Zijlstra, melkveehouderij-econoom aan de Wageningen Universiteit, is het daarmee eens: 'Veehouders die rationeel beslissen en verant-

woord geld uitgeven, zijn in staat de kosten ook bij hoge melkprijzen in bedwang te houden. Zeker op grotere bedrijven zitten ondernemers erbovenop; zij berekenen vaker of het geld dat ze uitgeven ook iets oplevert.’ Tegelijkertijd weet Zijlstra dat de praktijk vaak weerbarstig is. Minder geld uitgeven is makkelijker gezegd dan gedaan. De melkvee-econoom bestudeerde de analyse van Alfa en komt tot de slotsom dat de 6 euro lagere kritieke melkprijs slechts voor een klein deel structureel kan zijn. ‘Vervangingsinvesteringen kun je niet blijven uitstellen en dat geldt ook voor onderhoud. Hooguit 2 euro per 100 kilo melk is houdbaar op de langere termijn. Met sterk ondernemerschap is wat te verdienen door te besparen op loonwerk, onderhoud en algemene kosten. Bijvoorbeeld door onderhoud en loonwerk scherper te laten aanbesteden.’

‘Verder uitknijpen kan niet meer’

De samenhang tussen melkprijs en kritieke melkprijs maakt het interessant om te zien of melkveehouders met een extra lage melkprijs ook de kritieke melkprijs verder kunnen terugschroeven. Het ligt voor de hand dat leveranciers aan DOC – de fabriek die nu meerdere jaren de laagste melkprijs uitbetaalt – de laagste kritieke melkprijs verwezenlijken. Zijn dit de sterkere ondernemers? Komen deze bedrijven sterker uit de crisis? Alfa zette voor Veeteelt de 25 procent bedrijven met de laagste melkprijs op een rij. In tabel 1 blijkt duidelijk dat deze groep nog verder snijdt in de kosten. Gemiddeld is de kritieke melkprijs 1,3 tot 1,4 euro per 100 kilo melk lager. Echter, het verschil in melkprijs komt uit op meer dan 3 euro; per saldo komt het tekort op deze bedrijven dus 2 euro negatiever uit. Volgens Zijlstra ligt dat ook wel voor de hand. ‘Het is een schrijnend verhaal, dit toont aan dat verder uitknijpen op enig moment niet meer kan.’ Snijden in de kosten blijkt niet altijd een kracht van de

Figuur 1 – Ontwikkeling melkopbrengst, kritieke melkopbrengst en marge sinds 2009 (bron: Alfa)

sector, soms is het simpelweg ook de tering naar de nering zetten. ‘Wij noemen dat de veerkracht van de sector’, stelt Marijn Dekkers, sectorspecialist melkveehouderij bij Rabobank. ‘Als het moet, dan kan er veel. Kijk maar naar de melkveehouderij in het Verenigd Koninkrijk, waar een traditioneel lage kostprijs is ontstaan door een langdurig lage melkprijs. Iedereen kan een keer een jaar de trekker geen beurt geven, of een seizoen het schilderwerk overslaan. Maar dat betekent niet dat we in Nederland voor veel minder kunnen melken. Bij een melkprijs die langjarig op het niveau ligt van 2015 en de eerste helft van 2016 gaat het op steeds meer plaatsen kraken.’

Scherpte en koopmanschap

Bovendien deelt niet iedereen het gevoel dat 2016 achteraf gezien wel ‘meeviel’ (zie kader Liba). Volgens Dekkers komt dat doordat veel veehouders wachtten op de

Jelle Zijlstra, melkveehouderij-econoom: ‘Wie rationeel beslist en verantwoord geld uitgeeft, is **ook bij hoge melkprijzen in staat de kosten in bedwang te houden**’

Vlaams adviesbureau Liba over 2016: resultaat net positief, gevoel negatief

In Vlaanderen zijn de resultaten op melkveebedrijven in 2016 relatief beter dan het gevoel dat erover bestaat. Dit blijkt op basis van de boekhoudresultaten van de eerste 42 melkveebedrijven die adviesbureau Liba heeft verwerkt. Adviseur Johan Achten geeft aan dat een gemiddeld bedrijf nipt een positief getal aan beschikbare middelen over-

houdt en vorig jaar dus niet inteerde op de liquiditeit. ‘Het gevoel is slechter dan het resultaat, omdat het tekort van 2015 door de lage melkprijs op veel bedrijven niet is ingelopen’, stelt Achten. In 2015 waren de beschikbare middelen onder de streep wel negatief. In Vlaanderen is de kritieke opbrengstprijs voor melk (vergelijkbaar met de kritieke melk-

prijs in Nederland) met 3 euro gedaald naar 28,50 euro per 100 kilo melk. Die daling valt in Vlaanderen dus half zo laag uit als in Nederland. ‘Het kengetal daalde vooral doordat veehouders meer hebben gemolken en de vaste kosten zo over extra liters zijn verdeeld. Ook waren er geen kosten meer voor de lease van melkquotum en voor superheffing.’

Melkveehouder Siemen van Berkum: ‘De druk om de kritieke melkprijs te verlagen lag hier extra hoog’

Melkveehouders Siemen en Jan Siemen van Berkum uit Elahuizen wisten de kritieke melkprijs op hun bedrijf de afgelopen twee jaar met 4 cent per kilo melk te reduceren. Niet zozeer door scherp te snijden in de kosten, maar vooral door de melkproductie bijna te verdubbelen. De melkveehouders melken 265 koeien met een gemiddelde productie van 12.500 kilo melk per lactatie. ‘Onze strategie is dure productiemiddelen als grond en gebouwen zo efficiënt mogelijk benutten. Dat betekent veel melk per hectare, per koe, per stalplaats en per arbeidskracht. In onze ogen is dat de sleutel om efficiënt te melken’, vertelt Siemen van Berkum.

Van Berkum bouwde in 2012 een nieuwe stal voor 265 melkkoeien. Inmiddels is die stal gevuld, maar drie jaar geleden telde de veestapel nog 180 koeien. Door een productieverhoging per koe en het volledig bezetten van de stal is de kritieke melkprijs gedaald tot ruim onder de 30 euro per 100 kilo melk. ‘We melken nu 3,4 miljoen kilo per jaar. De strategie om de kosten te verdunnen heeft bij ons gewerkt, maar dat moest ook. De druk om de kritieke melkprijs te verlagen lag hier extra hoog, omdat wij de melk aan DOC leveren. Dat betekent aan het eind van de rit een 6 cent lagere melkprijs dan bij Friesland-Campina. Dat is een hele slok geld.’

nabetaling, het prijsherstel pas laat in 2016 doorzette en buffers in veel gevallen ontbraken. Toch ziet Dekkers ook de verschillen tussen bedrijven. Niet alleen door de grote verschillen in melkprijs: ‘Het verschil in kostprijs tussen bedrijven is nog steeds groter dan het verschil in melkrijzen tussen fabrieken.’

Volgens Dekkers getuigt het van echt ondernemerschap als de veehouder de kritieke melkprijs in goede jaren niet laat oplopen. Die 6 euro daling sinds 2014 is deels het effect van lagere prijzen, maar zeker 2 euro schrijft Dekkers toe aan ondernemerschap. ‘Dat betekent dat je alle uitgaven langs de lat houdt; wat heb ik wel nodig, wat niet? En ik heb het niet over het dichtdraaien van de krachtvoerkraan en de koeien in een te diepe negatieve energiebalans brengen. Ik heb het over scherpste, consistentie en koopmanschap bij eigenlijk alle inkopen en investeringen. Ook voor de lange termijn.’

Melkveehouders willen te graag

Jan Kappers verwacht niet dat het veehouders zo een-twee-drie lukt om de trend van ‘kostprijs volgt opbrengstprijs’ te doorbreken. ‘Melkveehouders benaderen een investering nog te veel op betaalbaarheid en te weinig op rendement. Ze willen doorgaans te graag. Het gevolg is een langer dan gewenste terugverdientijd. Deze ondernemers kopen straks fosfaatrechten die eigenlijk te duur zijn. Want we hoeven er niet omheen te draaien: de prijs van de fosfaatrechten wordt door de kopgroep bepaald.’

Tegelijkertijd breekt Kappers wel een lans voor de bedrijven waar dit jaar de kritieke melkprijs weer oploopt. ‘Na twee magere jaren zullen veel veehouders ervoor kiezen uitgestelde reparaties en onderhoud te plegen. Dan kunnen wij wel met de vinger wijzen en waarschuwen voor een oplopende kritieke melkprijs, maar die ondernemer meent op dat moment dat een aantal zaken toch moet gebeuren.’

Jelle Zijlstra voelt dat spanningsveld ook. Niet elke investering is rationeel te benaderen. Erfverharding aanleggen zal het rendement niet met sprongen vooruithelpen,

	2015	2016
melkprijs	33,50	31,06
kritieke melkprijs	34,35	32,72
marge (tekort)	-0,85	-1,66
melkprijs 25% laagste melkprijsbedrijven	30,28	27,80
kritieke melkprijs 25% laagste melkprijsbedrijven	33,01	31,32
marge (tekort)	-2,73	-3,52

Tabel 1 – Verschil in marge en kritieke melkprijs in euro's per 100 kg melk op bedrijven met gemiddelde melkprijs en bedrijven met 25% laagste melkprijs (bron: Alfa)

maar voor de werkbaarheid op en de uitstraling van het bedrijf is het zeker functioneel. ‘De kunst is nu om de uitgaven slim af te stemmen op de schommelingen in de melkprijs’, geeft de melkveehouderij-econoom aan. ‘Fiscaal is het verstandiger om in goede jaren te investeren. De kostprijs zal de opbrengstprijs dus voor een deel blijven volgen. Nu roepen dat melkveehouders die 6 cent kostprijzdaling jaarlijks kunnen waarmaken, klinkt mij dus veel te stoer.’ |

Conclusies

- In twee jaar tijd daalde de kritieke melkprijs met 6 euro per 100 kg melk.
- Hooguit 2 euro daarvan is met sterk ondernemerschap op lange termijn houdbaar.
- Bedrijven met de laagste melkprijs zijn in staat de kritieke melkprijs verder omlaag te brengen, maar onvoldoende om het verschil in melkprijs te overbruggen.